

สำนักงานบรรณสารการพัฒน
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Library and Information Center NIDA

๘๗๐.๗.๕๖
อ นุ ส า ร

ด ม ค ก ช

ISSN 0125-2461 ปีที่ 29 ฉบับที่ 295 มกราคม 2546

สำนักบรรณสารการพัฒน ๒๖ ๕๓ ๓๓
Library and Information Center NIDA

๒๖ ก.พ. ๒๕๔๖

★ สรุปการดำเนินงาน
ของทบวงมหาวิทยาลัย
ตามแนวดำริ ของนายกรัฐมนตรี

- ★ วิทยาลัยชุมชน
ทางเลือกใหม่ของการศึกษา
- ★ โครงการเรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน
ปีงบประมาณ ๒๕๔๖

อนุสาร

จดมศึกษา

ISSN 0125-2461

ปีที่ 29 ฉบับ 295 / มกราคม 2546

เอกสารเผยแพร่ ของ ทบวงมหาวิทยาลัย

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
* สรุปการดำเนินงานของทบวงมหาวิทยาลัย ตามแนวคำริชของนายกรัฐมนตรี	3
* โครงการเรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน ปีงบประมาณ 2546	5
* ผู้บริหาร : มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล	11
* วิทยาลัยชุมชน ทางเลือกใหม่ของการศึกษา	17
* ประมวลภาพภารกิจผู้บริหาร	22

กองบรรณาธิการ

นางสาวปิยานี วิริยานนท์
 นายดนุพล อุ่นจินดาภณี
 นางสาวจรินทร์ ฤนาทิลปกุล
 นางปราณี ชื่นอารมภ์
 นางสาวชุลีกร กุบุญเจริญไชย

ที่ปรึกษา

ศ.วรสเดช อ้นทรศร
 นายสุชาติ เมืองแก้ว
 ศ.สมศักดิ์ จักรไทวงศ์
 นางสาวจิรณี ตันติรัตน์วงศ์
 นางสาววิริยา วรรณวิทย์สถิตญาณ

ภาพ

นายพรชัย สิกธินันท์
 นายจรัส เล็กเกาะทวด

ศิลปกรรม

นายบุญคง สีเสน

บรรณาธิการ

นายกมล ศรีประสารณ์

เผยแพร่

นายอุดมศักดิ์ ศรีแก้ว
 นายวิรัตน์ มานะบุติ
 นายจรินทร์ กิจเมฆ

เจ้าของ

สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย โทร. 02-245-8323 Fax 02-245-8323, 02-245-8930

ผู้โฆษณา

นางสาวปิยานี วิริยานนท์

พิมพ์ที่

หอจ.ไอเดีย สแควร์ โทร. 02-883-3959 Fax 02-883-3959

สำนักบรรณสารสนเทศ
ส ุปรการดำเนินงานของทบวงมหาวิทยาลัย
 Information Center NIDA
ตามแนวตำรันทันการอุดมศึกษา ของนายกรัฐมนตรี

26 ก.พ. 2546

นับตั้งแต่รัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีเข้ามารับผิดชอบการบริหารประเทศ นายกรัฐมนตรีได้นำเสนอวิสัยทัศน์ แนวคิด รวมทั้งนโยบายของรัฐบาลในด้านการศึกษามาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทบวงมหาวิทยาลัย รวมทั้งนิสิตนักศึกษา คณาจารย์ และผู้บริหารมหาวิทยาลัยเป็นอย่างยิ่ง อนุสารอุดมศึกษานี้ขอนำเสนอสรุปผลการดำเนินงานที่ทบวงมหาวิทยาลัยโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชนรับแนวคิดดังกล่าวไปปฏิบัติโดยสังเขปดังต่อไปนี้

ประการแรก ด้านการเรียนการสอน นายกรัฐมนตรีมีดำริว่า รัฐบาลนี้มุ่งพัฒนาสมองของคนในชาติอย่างเต็มที่ เพื่อให้คนไทยคิดเป็น ยกเลิกการท่องจำและลอกเรียนเพื่อให้คนไทยสามารถประยุกต์ทฤษฎีไปสู่สถานการณ์จริงของสังคมไทยอย่างเหมาะสม ต้องการให้บัณฑิตมีทักษะการเป็นผู้ประกอบการ มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เป็นทั้งพลเมืองไทยและพลเมืองโลก (World Citizen) ซึ่งต้องมีทักษะภาษาอังกฤษ คอมพิวเตอร์ และวัฒนธรรมนานาชาติ... ทบวงมหาวิทยาลัยได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยต่างๆ นำนโยบายและแนวคิดดังกล่าวไปปฏิบัติ ทั้งได้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อแสวงหากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมของมหาวิทยาลัยไทยเพื่อลดภาระของผู้เรียนและให้เกิดการเรียนรู้ด้วยความสุข มหาวิทยาลัยต่างๆ กำลังปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่เพื่อให้นักศึกษาใช้เวลาในการปฏิบัติงานในฐานะพนักงานประจำของสถานประกอบการ 3-4 เดือน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่เรียกว่า "สหกิจศึกษา" รวมทั้งจัดให้มีรายวิชาที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการและการฝึกอบรมเพื่อสร้างผู้ประกอบการขนาดเล็กสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาอีกด้วย เพื่อสนับสนุนให้นักศึกษาสามารถเป็นผู้ประกอบการจริงได้ ทบวงมหาวิทยาลัยได้จัดให้มีกองทุนสนับสนุนการประกอบอาชีพของนักศึกษา โดยที่มหาวิทยาลัยต้องให้ความช่วยเหลือด้วยวิธีการต่างๆ จนกว่าจะประสบความสำเร็จ ในการส่งเสริมให้พลเมืองไทยเป็นพลเมืองโลกด้วยนั้น ขณะนี้ทุกมหาวิทยาลัยกำหนดให้ภาษาอังกฤษและคอมพิวเตอร์เป็นวิชาบังคับที่นักศึกษาทุกคนจะต้องเรียนรู้และฝึกฝนให้ผ่านทักษะขั้นต่ำ นอกจากนั้นมหาวิทยาลัยต่างๆ ได้พัฒนาหลักสูตรนานาชาติ หลักสูตรร่วมกับมหาวิทยาลัยต่างประเทศเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์เพิ่มมากขึ้น

ประการที่ 2 การเชื่อมโยงกับชุมชนระดับรากหญ้า นายกรัฐมนตรีได้มีดำริว่า...สถาบันอุดมศึกษาส่วนใหญ่มีการเชื่อมโยงกับชุมชนในระดับสูงกว่ารากหญ้า หากสถาบันอุดมศึกษาเชื่อมโยงกับชุมชนในระดับรากหญ้า จะเป็นประโยชน์ต่อทั้งระบบอุดมศึกษาและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ... จากแนวคิดดังกล่าว ทบวงมหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศรวมตัวเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับชุมชนระดับรากหญ้า จำนวน 38 แห่ง โดยที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) เป็นผู้จัดระบบการบริหารและประสานงาน การเชื่อมโยงกับชุมชนจะยึดพื้นที่เป็นหลักแล้วจึงดำเนินโครงการร่วมกับชุมชนรวม 5 โครงการ ประกอบด้วย การสร้างเครือข่ายชุมชน การพัฒนาฐานข้อมูลทรัพยากรและภูมิปัญญาชุมชน (Resource and Skill Mapping) การเพิ่มประสิทธิภาพชุมชน การถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน และการพัฒนาบัณฑิตและผู้นำชุมชน โครงการนี้ทบวงมหาวิทยาลัยจะให้การสนับสนุน

อย่างต่อเนื่อง โดยในปีงบประมาณ 2546 จะขยายความเชื่อมโยงไปสู่การผลิตบัณฑิตให้ตอบสนองความต้องการของชุมชนเพื่อเป็นผู้คุ้มครองผลประโยชน์และภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งจะต้องพัฒนาวิธีการจัดการเรียนการสอนเป็นการเฉพาะให้มีการเทียบโอนประสบการณ์เพื่อเป็นพื้นฐานการคัดเลือกเข้าศึกษาในหลักสูตรดังกล่าว นอกจากนี้ จะสนับสนุนให้เครือข่ายมหาวิทยาลัยจัดตั้งศูนย์ทดลองชุมชน (Community Lap) ที่ให้ชุมชนเป็นผู้ถือหุ้นและชุมชนจะได้รับสิทธิประโยชน์จากผลการวิจัยค้นคว้าและภูมิปัญญาของชุมชนที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต

ประการที่ 3 การสร้างเครือข่ายปัญญาของประเทศ นายกรัฐมนตรีได้มีดำริว่า...ต้องการเห็นมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งทรัพยากรด้านการวิจัยของประเทศ ทำอย่างไรจึงจะใช้สมองของอาจารย์ในมหาวิทยาลัยมาทำวิจัยมากขึ้น เพราะการแข่งขันในอนาคตอยู่ที่องค์ความรู้ของชาติ..ทบวงมหาวิทยาลัยได้ส่งเสริมการวิจัยในมหาวิทยาลัยมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ ซึ่งร่วมมือกับ สกว. พัฒนาอาจารย์รุ่นใหม่ที่มีประสบการณ์ด้านการวิจัยน้อย โดยให้นักวิจัยอาวุโสเป็นที่เลี้ยง รวมทั้งการจัดตั้งศูนย์แห่งความเป็นเลิศเฉพาะด้าน (Center of Excellence) ที่ให้มหาวิทยาลัยที่มีความสนใจตรงกันมาร่วมมือกันจัดการศึกษาระดับปริญญาเอกและทำวิจัยร่วมกันในเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ประการสำคัญที่สุดได้แก่ การจัดตั้งสถาบันคลังสมองของชาติ สถาบันแห่งนี้จะเป็นศูนย์กลางการประสานผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับวิชาต่างๆ ในสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรอื่นๆ เพื่อใช้ภูมิปัญญาในการแก้ไขปัญหาของประเทศทั้งเชิงรุกและเชิงรับ ซึ่งขณะนี้คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ความเห็นชอบแล้ว นอกจากนี้ ทบวงมหาวิทยาลัยยังได้ตอบสนองแนวคิดที่จะสร้างภูมิปัญญารุ่นใหม่ของประเทศ (The Best and The brightest) ด้วยการปรับแนวทางการจัดสรรทุนพัฒนาอาจารย์ให้เพิ่มขีดความสามารถในการแสวงหาและนำองค์ความรู้หรือเทคโนโลยีที่ดีที่สุดในประเทศต่างๆ กลับมาพัฒนาประเทศ รวมทั้งให้มีการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนากำลังคนรุ่นใหม่ที่มีอัจฉริยภาพสูงในด้านต่างๆ เพื่ออนาคตของชาติต่อไป

มอบนโยบายการพัฒนาอุดมศึกษา

พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี พบผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา ทั่วประเทศ (ระดับคณะ และภาควิชา) เป็นจำนวนกว่า 2,000 คน เพื่อมอบนโยบายด้านการพัฒนาอุดมศึกษาและรับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารทุกระดับ ณ อาคารเฉลิมพระบารมี ซอยศูนย์วิจัย

โครงการเรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน ปีงบประมาณ 2546

1. หลักการและเหตุผล

ตามที่รัฐบาล ได้แถลงนโยบายต่อรัฐสภาในด้านการศึกษาว่าจะปฏิรูปการศึกษาตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ อันเป็นเงื่อนไขไปสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้และฝึกอบรมได้ตลอดชีวิต มีปัญหาเป็นทุนไว้สร้างงาน และสร้างรายได้ และนำประเทศให้รอดพ้นวิกฤตเศรษฐกิจและสังคม โดยยึดหลัก การศึกษาสร้างชาติ สร้างคน และสร้างรายได้ พร้อมทั้งได้กำหนดมาตรการเพื่อให้บรรลุตามนโยบายไว้หลายประการ

นอกเหนือจากที่ได้แถลงนโยบายดังกล่าว คณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2545 วันที่ 8 และวันที่ 15 มกราคม 2546 ได้มีมติว่า ในช่วงปิดภาคการศึกษาประจำปีการศึกษา ควรที่จะจัดให้มีโครงการเพื่อให้โอกาสนิสิต นักศึกษา ชั้นปีที่ 3-4 และอาจารย์ได้ทำกิจกรรมที่เป็นการสร้างสรรค์ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และก่อให้เกิดรายได้หรือเพิ่มทักษะด้านอาชีพ โดยมีรูปแบบการทำงานที่ต้องคลุกคลี หรืออาศัยอยู่กับราษฎรในพื้นที่ ในลักษณะการเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษา รู้จักการหารายได้ เรียนรู้คุณค่าของเงิน ได้เพิ่มพูนความรู้ และทักษะด้านอาชีพตามสภาพความเป็นจริง และในขณะเดียวกัน ให้บัณฑิตนักศึกษารายงานมุมมอง ข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้วย โดยมอบหมายให้ทบวงมหาวิทยาลัย ร่วมกับกระทรวง กรมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดทำโครงการโดยเร่งด่วน

วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2546 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้ทบวงมหาวิทยาลัยดำเนินโครงการ “เรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน” และอนุมัติงบประมาณ จำนวน 107,987,600.-บาท จากงบภายใต้งบกลาง รายการค่าใช้จ่ายสำรองเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ปีงบประมาณ 2546 (สกศ.45) เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานโครงการ พร้อมทั้งให้มีการดำเนินโครงการในลักษณะนี้อย่างต่อเนื่องทุกปี โดยให้มีการเสนอขอตั้งงบประมาณในปีต่อๆ ไปด้วย และให้นำผลการประเมินโครงการมาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

เพื่อสนองตอบนโยบายรัฐบาลและมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าวข้างต้น ทบวงมหาวิทยาลัยโดยความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงได้จัดทำโครงการ เรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน ในปีงบประมาณ 2546 และจะได้สรุปแนวทางดำเนินการที่เหมาะสมเสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อดำเนินการในทุกปีปิดภาคการศึกษา ตามนโยบายรัฐบาลต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 ส่งเสริมการเรียนรู้แก่นิสิตนักศึกษาจากสภาพที่เป็นจริงของชุมชน/สังคมของประเทศโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง (Activity Based Learning) และช่วยในการพัฒนาความเป็นผู้นำ (Leadership Development)

2.2 ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาได้รู้จักการทำงานในลักษณะเป็นกลุ่มสหวิทยาการ (Multidisciplinary team) เพื่อประโยชน์ในการทำงานในอนาคตหลังจบเป็นบัณฑิต

2.3 ส่งเสริมให้นิสิตนักศึกษาทำงานที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ ในช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อน และลดภาระแก่ผู้ปกครอง อีกทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน/สังคม และประเทศชาติ

2.4 ส่งเสริมให้นิสิตศึกษานำความรู้และประสบการณ์จากมหาวิทยาลัยไปสู่การปฏิบัติโดยไปทำงานร่วมกับประชาชนในชุมชนต่างๆ ทั่วประเทศ เพื่อเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชนและยังเป็นการปลูกจิตสำนึกให้แก่เยาวชนไทยให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมตลอดจนประเทศชาติ

2.5 เพื่อให้ นิสิตนักศึกษามีรายได้จากการทำงานเพื่อเป็นทุนการศึกษาต่อไป

2.6 เพื่อให้หน่วยราชการ/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนชุมชนได้รับประโยชน์จากผลงานที่ นิสิต นักศึกษา ได้ร่วมกันทำขึ้น

2.7 เพื่อให้มีผลงานสร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชน และนำมาจัดแสดงร่วมกันหลังเสร็จกิจกรรมเพื่อให้นิสิตนักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจในผลงาน และเกิดประโยชน์ต่อสาธารณะในวงกว้าง

3. เป้าหมาย

3.1 เชิงปริมาณ

- (1) นิสิต นักศึกษาที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวนประมาณ 6,080 คน อาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 304 คน และอาจารย์นิเทศก์ จำนวน 128 คน จากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ รวมจำนวนทั้งสิ้น 6,512 คน ได้ทำงานในช่วงปิดภาคการศึกษา ใน 152 ตำบล (ชุมชน) ของ 76 จังหวัด
- (2) มีชุมชนอย่างน้อย 152 ตำบล (ชุมชน) ของ 76 จังหวัด ได้รับการศึกษาและพัฒนาจากนิสิต นักศึกษา/อาจารย์ที่ปรึกษา
- (3) รายงานสรุปและประเมินผลการทำงาน 152 ฉบับ
- (4) นิสิต นักศึกษา จำนวน 6,080 คน อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์นิเทศก์ จำนวน 432 คน ได้รับค่าตอบแทนจากการทำงานชั่วคราวระหว่างปิดภาคการศึกษา วงเงินประมาณ 68 ล้านบาท

หมายเหตุ 1 ชุมชน มีขนาดไม่น้อยกว่า 1 ตำบล

3.2 เชิงคุณภาพ

- (1) เสริมสร้างและพัฒนา นิสิตนักศึกษาให้ใช้ชีวิตในช่วงปิดภาคการศึกษาอย่างมีคุณค่า ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน/สังคม
- (2) มีการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง นิสิตนักศึกษา อาจารย์และชุมชน ก่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับชุมชน
- (3) เกิดผลงานใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้พัฒนาชุมชน
- (4) เกิดองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ แนวคิด กระบวนการใหม่ๆ ในการพัฒนาชุมชน
- (5) เป็นการพัฒนาศักยภาพคนมนุษย์ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน
- (6) เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยกระจายเม็ดเงินเข้าสู่ชุมชนผ่านกิจกรรม/โครงการ

4. ลักษณะการจัดกิจกรรม

4.1 การกำหนดแผนกิจกรรม

ทบวงมหาวิทยาลัยประสานกับกระทรวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนดแผนกิจกรรมที่จะให้นิสิตนักศึกษาและอาจารย์ได้ศึกษา/สำรวจ วิเคราะห์ พัฒนา และดำเนินการในแต่ละชุมชนอย่างน้อย 8 ด้าน เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือโครงการ/กิจกรรมที่ชุมชนกำลังดำเนินการอยู่ให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4.2 การกำหนดพื้นที่ปฏิบัติงาน

ทบวงมหาวิทยาลัย สถาบันอุดมศึกษา ร่วมกับกรมการพัฒนาชุมชน และกรมผังเมือง กระทรวงมหาดไทย กำหนดพื้นที่ในการจัดกิจกรรมภาคสนามใน 76 จังหวัดๆ ละ 2 ตำบล/ชุมชน รวม 152 ชุมชน

กำหนดให้มหาวิทยาลัย/สถาบัน ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน 17 สถาบัน เป็นแกนกลางในการประสานงาน ให้คำแนะนำปรึกษา และประมวลผลงาน ดังนี้ ภาคกลาง 4 กลุ่ม (16 จังหวัด) ภาคตะวันออก 1 กลุ่ม (5 จังหวัด) ภาคตะวันตก 1 กลุ่ม (5 จังหวัด) ภาคใต้ 3 กลุ่ม (14 จังหวัด) ภาคเหนือ 4 กลุ่ม (17 จังหวัด) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 4 กลุ่ม (19 จังหวัด)

4.3 การกำหนดงานในแต่ละชุมชน

กลุ่มปฏิบัติงานในแต่ละชุมชน ประกอบด้วย นิสิต นักศึกษาจากหลากหลายสาขาวิชา จำนวน 40 คน และอาจารย์ที่ปรึกษา จำนวน 2 คน (นิสิตนักศึกษา 20 คน ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาภาคสนาม 1 คน) โดยประมาณว่า นิสิตนักศึกษา จำนวน 5 คน จะรับผิดชอบกิจกรรม 1 ด้าน (ทั้งนี้ควรเป็นกลุ่มนักศึกษาในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องหรือสนใจกิจกรรมที่จะปฏิบัติ) นอกจากนี้จะมีอาจารย์ที่ทำหน้าที่อาจารย์นิเทศก์ประจำในแต่ละกลุ่มสถาบันเพื่อให้คำแนะนำปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและนิสิตนักศึกษาอีกกลุ่มสถาบันละ 8 คน โดยจะหมุนเวียนไปให้คำแนะนำในแต่ละชุมชน รวมจำนวนผู้ปฏิบัติงานทั้งสิ้น 6,512 คน

4.4 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ระยะที่ 1 การเตรียมงาน

- อนุมัติโครงการ
- ประชุมประสานงาน
- ประชาสัมพันธ์โครงการ
- ประชุมเพื่อสร้างเครือข่ายและสำรวจพื้นที่โดยดำเนินการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยและสถาบัน และหน่วยราชการในพื้นที่
- การรับสมัครและคัดเลือกนิสิตนักศึกษาที่จะเข้าร่วมโครงการ
- การประชุมอาจารย์ที่ปรึกษา
- การประชุมนิเทศนิสิต นักศึกษา ที่ร่วมโครงการ

ระยะที่ 2 การปฏิบัติงานภาคสนาม

(ใช้เวลา 2 เดือน ระหว่าง 1 เม.ย.-31 พ.ค. 2546)

- 1-30 เมษายน 2546 ปฏิบัติงานในพื้นที่
- 1-31 พฤษภาคม 2546 จัดทำรายงาน/สรุปรายงาน/ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 3 สรุปและนำเสนอผลงาน (มิ.ย.-ก.ค. 2546)

- จัดนิทรรศการแสดงผลงาน

- มอบรางวัลผลงานดีมาหลายและดี
- เผยแพร่ผลงานในรูปแบบนิทรรศการ/สื่อโทรทัศน์/สื่ออิเล็กทรอนิกส์
- สรุปรายงานประเมินผล

5. หน่วยงานดำเนินงาน

5.1 หน่วยงานหลัก

ทบวงมหาวิทยาลัยโดยสถาบันอุดมศึกษาทั้งรัฐและเอกชนในสังกัดและกำกับ ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ โดยสถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล และกระทรวงมหาดไทย โดยกรมการพัฒนาชุมชน และกรมผังเมือง

5.2 หน่วยงานสนับสนุน หน่วยงานที่ให้คำปรึกษาแนะนำ ร่วมมือและให้การสนับสนุนส่วนหนึ่ง ได้แก่

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- กระทรวงสาธารณสุข
- กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
- กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย)

6. งบประมาณ

ทบวงมหาวิทยาลัยได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลจํานวนรวมทั้งสิ้น 107,850,000.-บาท

7. ผลผลิต/ผลลัพธ์ของโครงการ

1. ด้านการจ้างงานชั่วคราว

- นิสิตนักศึกษา จำนวน 6,080 คน และอาจารย์ จำนวน 432 คน จากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ มีงานชั่วคราวทำช่วงระยะ 2 เดือน ระหว่างปิดภาคการศึกษา ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มแก่ครอบครัวของผู้ร่วมโครงการ ในวงเงินประมาณ 67.7 ล้านบาท นับเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจแนวทางหนึ่ง (นิสิตนักศึกษาจะมีค่าตอบแทนการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นทุนการศึกษาคนละ 10,000.-บาท)

2. ด้านการพัฒนาตัวนิสิตนักศึกษา และอาจารย์

- นิสิตนักศึกษาและอาจารย์ได้รับประสบการณ์จากการทำงานในชุมชน รู้จักทำงานเป็นทีม ได้ทักษะและแนวทางในการประกอบอาชีพ รู้จักค่าของเงินที่มาจากการทำงาน

3. ด้านผลผลิตในชุมชน

- ชุมชนจำนวน 152 ตำบล ได้ผลผลิต/ผลงาน 8 ด้าน จำนวนประมาณ 1,216 กิจกรรม ได้แก่

(1) ผลิตภัณฑ์ เช่น

- สิ่งประดิษฐ์ทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี
- ผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปกรรม
- ผลงานหัตถกรรมต่างๆ
- อาหาร ขนม สมุนไพร
- การออกแบบโครงการสร้างสรรค์ต่างๆ

(2) รูปแบบ แนวทางการดำเนินงานเพื่อสาธารณะ โดยมีกระบวนการในการทำงานที่ชัดเจน ครอบคลุม และบูรณาการ เช่น

- การแก้ปัญหาสังคมต่างๆ เช่น ยาเสพติด ขยะมูลฝอย มลพิษ สิ่งแวดล้อม เป็นต้น
- การส่งเสริมพัฒนาสังคม/ชุมชน
- การส่งเสริมการผลิต การบรรจุผลิตภัณฑ์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการขายและการตลาด

ฯลฯ

4. การเผยแพร่

- ได้สรุปผลการดำเนินงานในแต่ละชุมชนและผลรวมทั้งโครงการ
- การจัดนิทรรศการแสดงผลงาน
- ได้ข้อเสนอสำหรับการดำเนินงานของชุมชนและหน่วยราชการในพื้นที่

8. ดัชนีการประเมินผลสำเร็จ

พิจารณาได้จากการเกิดนวัตกรรมในรูปแบบต่างๆ อาทิ ผลิตภัณฑ์ กระบวนการ แนวคิดและโครงการ ฯลฯ โดยเฉพาะการประเมินผลสำเร็จทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพจาก

1. นิสิตนักศึกษา อาจารย์ มีงานทำชั่วคราว
2. นิสิตนักศึกษามีทักษะด้านวิชาชีพ/แนวทางประกอบอาชีพ ตามสาขาวิชาที่กำลังศึกษาหรือสนใจ
3. จำนวนผลิตภัณฑ์ใหม่หรือมีการปรับปรุงใหม่
4. กระบวนการ/แนวคิด/โครงการใหม่
5. เครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับชุมชน
6. จำนวนรายงานสรุป และการนำรายงานไปใช้ประโยชน์
7. ความร่วมมือของหน่วยงานต่างๆ ระหว่างกระทรวง ทบวง กรม ในพื้นที่
8. ความพึงพอใจของชุมชน
9. ประโยชน์สาธารณะโดยรวมที่เกิดขึ้น

9. ตารางการดำเนินงาน

กิจกรรม	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.
1. ประชุมคณะทำงาน วางแผนการดำเนินงาน	←→										
2. ประชุมชี้แจงสถาบัน ผู้ร่วมโครงการ	←→										
3. การเตรียมการประชาสัมพันธ์			←→								
4. รับสมัคร คัดเลือก				←→							
5. การปฐมนิเทศ						←→					
6. การปฏิบัติงานภาคสนาม- จัดทำรายงาน/ผลงาน							←→				
7. การนำเสนอผลงาน								←→			
8. จัดนิทรรศการ									←→		

10. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นิสิต นักศึกษา และอาจารย์ได้รู้จักคุณค่าของเวลา ใช้เวลาช่วงปิดภาคการศึกษาให้เกิดประโยชน์
2. กระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการกระจายรายได้ไปยังครอบครัวนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดจนชุมชนที่ร่วมโครงการฯ
3. นิสิตนักศึกษาได้เพิ่มพูนความรู้และทักษะจากสภาพความเป็นจริง
4. เสริมสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมกับชุมชน/สังคม
5. เกิดองค์ความรู้ด้านรูปแบบ วิธีการ และกระบวนการส่งเสริมพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นตัวแบบการศึกษาของประเทศ
6. เกิดการรังสรรค์นวัตกรรมในรูปแบบต่างๆ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างครบวงจร
7. เกิดความร่วมมือในระดับท้องถิ่นของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกหน่วยงาน
8. สถาบันอุดมศึกษามีโอกาสพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนและการศึกษาวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม/ชุมชน

เรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน

พันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี เป็นประธานในพิธีเปิดนิทรรศการผลงานของนักศึกษาและชุมชน จากโครงการเรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน ปี 2545 และมอบนโยบายพร้อมแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับอาจารย์ ผู้นำนักศึกษาและผู้นำชุมชน เพื่อประโยชน์ในการดำเนินโครงการ “เรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน” ของทบวงมหาวิทยาลัย ต่อเนื่องในปี 2546 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

บริหาร : มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล

ศ.ดร.กัมปพันธุ์ นาคะตะ
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

อธิการบดีดี

การปรับเปลี่ยนสถานภาพของมหาวิทยาลัยของรัฐไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มีผลทำให้การควบคุมดูแลมหาวิทยาลัยในฐานะหน่วยงานระดับกรม จากกฎระเบียบอย่างเดียวกันของทางราชการไปเป็นหน่วยงานของรัฐ ซึ่งแต่ละแห่งไม่เหมือนกัน แต่มีอิสระในการกำกับดูแลการบริหารของตนเองได้ทุกด้าน และยังได้รับเงินอุดหนุนทั่วไปส่วนหนึ่ง มาสมทบรายได้จากแหล่งอื่นๆ ของมหาวิทยาลัย สามารถออกกฎข้อบังคับต่างๆ ในการบริหารจัดการของตนเองได้ เช่น การอนุมัติหลักสูตร การตั้งหรือยุบหน่วยงาน และการมีสวัสดิการของตนเอง เป็นต้น ที่สำคัญก็คือ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจะสามารถพึ่งตัวเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากรายได้ที่ได้มาจากแหล่งอื่นๆ และจากแผนงานและโครงการที่ค้ำหนุนและค้ำค่า

เท่าที่ผ่านมา กิจกรรมของมหาวิทยาลัยมีการขยายตัวมากขึ้น การได้มาซึ่งตำแหน่งผู้บริหารมหาวิทยาลัยของรัฐ มีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การเลือกตั้ง การแต่งตั้ง การสรรหา และรูปแบบผสม เป็นต้น การเลือกตั้งก่อให้เกิดความไม่แน่นอน เพื่อรักษาสถานภาพที่เป็นอยู่ เกิดความแตกแยก เล่นพรรคเล่นพวก ผู้ตั้งใจทำงานเสียขวัญและกำลังใจ ในขณะที่เดียวกันด้านงบประมาณรายจ่ายก็หวังพึ่งการสนับสนุนจากรัฐบาลทั้งหมด ความคิดที่จะแสวงหาการสนับสนุนจากภายนอกมีน้อยลงนี้ทำให้ขาดการพิจารณาถึงการบริหารด้วยมืออาชีพกันทีเดียว

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว อธิการบดีนับเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อความอยู่รอด ความเจริญก้าวหน้า และทิศทางการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยเป็นอย่างมาก เพราะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการวางแผนบริหารทรัพยากรต่างๆ เกี่ยวกับงานของมหาวิทยาลัย โนมนำให้ทุกคนปฏิบัติงานจนเต็มความสามารถ รวมทั้งเป็นผู้ติดตามและประเมินผลงานต่างๆ ด้วย ทั้งนี้โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แต่การตัดสินใจและความรับผิดชอบขั้นสุดท้ายจะอยู่ที่อธิการบดี

งานของอธิการบดีจะมีลักษณะของการบริหารมากกว่างานวิชาการ อธิการบดีจึงควรเป็นบุคคลที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล เป็นผู้นำทีมงานของบุคคลหลายกลุ่มที่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน เป็นผู้ประสานงานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ตลอดจนเป็นผู้บริหารจัดการให้เกิดการผลิตผลงานทางวิชาการ และการเผยแพร่ความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อธิการบดีของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจะต้องคำนึงถึงต้นทุน ผลประโยชน์ การลงทุน และระบบตลาดด้วย

ที่สำคัญก็คือ อธิการบดีจะเป็นผู้ที่รับผิดชอบการบริหารงานภายใน เป็นตัวแทนของมหาวิทยาลัยในการติดต่อกับหน่วยงานภายนอก และพัฒนามหาวิทยาลัยด้วยการกำหนดนโยบายหรือแผนพัฒนามหาวิทยาลัยที่สอดคล้องกับสถานะเศรษฐกิจและสังคม ตามอุดมการณ์ของมหาวิทยาลัยนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ความรับผิดชอบของอธิการบดี

ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ย่อมขึ้นอยู่กับบทบาทของสภามหาวิทยาลัยเป็นหลัก จากการศึกษาของ ดร.สุชาติ ตันธนาเดชา บทบาทของสภามหาวิทยาลัย อาจแบ่งออกได้สี่รูปแบบดังนี้

แบบแรก สภามหาวิทยาลัยทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดทิศทาง แนวนโยบาย และแผนการพัฒนา มีอธิการบดีเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบาย ดูแลบริหารจัดการงานบริหารและวิชาการ โดยมีที่ประชุมคณบดี และสภาอาจารย์เป็นที่ปรึกษา มีคณะกรรมการต่างๆ มาช่วยงาน เป็นแบบที่มหาวิทยาลัยของรัฐใช้อยู่เดิม อธิการบดีจึงเป็นทั้งนักบริหารและนักวิชาการที่มีความรับผิดชอบสูงมากเหมาะสำหรับมหาวิทยาลัยที่มีขนาดไม่ใหญ่มาก ตั้งอยู่ในต่างจังหวัด เพิ่งก่อตั้งและเน้นภารกิจด้านการสอน

แบบที่สอง คล้ายกับแบบแรก แต่สภามหาวิทยาลัยมีสำนักงานเลขาธิการทำหน้าที่กลั่นกรองเรื่องให้อธิการบดีเสนอ และมีกรรมการชุดต่างๆ ช่วยตรวจสอบ กลั่นกรองเรื่องต่างๆ ประกอบการพิจารณาของสภามหาวิทยาลัย นับเป็นการกำกับดูแล และสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัยที่เข้มข้นมากขึ้น อธิการบดีซึ่งเป็นผู้จัดที่มคณะบริหารจะมีลักษณะเป็นผู้จัดการบริหารงานมืออาชีพ เป็นแบบที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยขนาดกลาง ตั้งมานานพอ อยู่ในเมืองใหญ่ และมีการพัฒนามาพอสมควร

แบบที่สาม คล้ายกับแบบที่สอง แต่อธิการบดีรับผิดชอบดูแลงานด้านการบริหารเป็นหลักโดยแต่งตั้งสภาวิชาการมาดูแลงานด้านวิชาการ เช่น เรื่องหลักสูตร มาตรฐานวิชาการ และแต่งตั้งผู้ตรวจการด้านต่างๆ มาช่วยงาน เช่น ด้านบริหาร ด้านทะเบียน ด้านการเงิน และทรัพย์สิน แบบนี้สภามหาวิทยาลัยมีบทบาทในการกำกับตรวจสอบ และสนับสนุนการทำงานของอธิการบดี ส่วนการจัดการ อธิการบดีจะไปจัดคณะผู้บริหารมาดำเนินการ อธิการบดีจะมีลักษณะเป็นผู้จัดการรับจ้างที่มีฝีมือการบริหาร เป็นผู้จัดการด้านบริหารได้เต็มที่ เป็นแบบที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในเมืองใหญ่ ตั้งมานาน มีการพัฒนามานาน เน้นภารกิจ

การวิจัย ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของมหาวิทยาลัย

แบบที่สี่ คล้ายกับแบบที่สาม แต่สภามหาวิทยาลัยแต่งตั้งคณะผู้ตรวจการทั้งสามด้าน รวมทั้งสภาวิชาการด้วย อธิการบดีเป็นผู้รับผิดชอบด้านบริหารเป็นหลัก ในลักษณะผู้จัดการทั่วไป หรือเป็นผู้บริหารงานทั่วไป โดยสภามหาวิทยาลัยซึ่งมีอำนาจมากจะรับผิดชอบดูแลกิจการ ทั้งการบริหารและวิชาการของมหาวิทยาลัยเข้มข้นเป็นอย่างมาก ซึ่งจะต้องมีเวลาทำงานให้อย่างต่อเนื่องและระยะยาว โดยเฉพาะจะเป็นผู้ดูแลรายได้มาสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัย เป็นแบบที่เหมาะสมสำหรับมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่ ในเมืองใหญ่ ตั้งมานาน มีการพัฒนามานาน และมีคณาจารย์ที่เชี่ยวชาญทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งเน้นภารกิจการวิจัยซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของมหาวิทยาลัย

การจัดตั้งมหาวิทยาลัยไทยเกิดจากความจำเป็นต่างๆ เช่น การให้คนในชาติมีความรู้ ผลิตบุคคลากรออกไปเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ขยายโอกาสการศึกษาแก่ประชาชนทั่วทุกภูมิภาค รวมทั้งเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการในการศึกษาต่อทั่วประเทศ โดยที่มหาวิทยาลัยจะเป็นแหล่งหาความรู้ ถ่ายทอดความรู้ นำความรู้ไปใช้ เพื่อให้บัณฑิตมีความคิดของตนเอง สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้ และมีคุณธรรมประจำใจ

อธิการบดีจึงต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศทางวิชาการ ส่งเสริมความสามัคคีของบุคคลทุกฝ่ายในมหาวิทยาลัย สนับสนุนให้มีการกำหนดนโยบายและกฎเกณฑ์ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนวางรากฐานในกิจการต่างๆ ที่จะส่งผลให้มหาวิทยาลัยมีชื่อเสียงเจริญก้าวหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อธิการบดีจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบให้มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีความสามารถในการพึ่งตัวเองได้ จากรายได้ของตนเองที่เกิดจากแหล่งรายได้ต่างๆ มาสนับสนุนกิจการของมหาวิทยาลัย

เมื่อเป็นเช่นนี้ อธิการบดีของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจึงไม่ควรเป็นผู้ที่มีความคิดแบบข้าราชการแบบเก่าที่หวังพึ่งเงินสนับสนุนจากรัฐบาลอย่างเดียว

ไม่มีความคิดที่จะหาเงินสนับสนุนจากภายนอก คือเพียงมีความสามารถในการขอเงินผู้อื่นมาใช้จ่าย โดยไม่ต้องรับผิดชอบในการหาเงิน ในขณะที่เดียวกันอธิการบดีก็ไม่จำเป็นต้องเป็นนักวิชาการที่มีชื่อเสียง เพราะท่านไม่ใช่ผู้บริหาร และเราก็จะสูญเสียทรัพยากรที่มีคุณค่าผู้นั้นไป

อธิการบดีจึงควรเป็นบุคคลที่อยู่ภายในหรือภายนอกมหาวิทยาลัยโดยไม่จำกัดคุณวุฒิ เป็นนักบริหารมืออาชีพ เข้าใจธรรมชาติของมหาวิทยาลัย มีศรัทธาต่อปรัชญาและหลักการของสถาบันอุดมศึกษา มีประสบการณ์และผลงานเป็นที่ยอมรับ และมีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัยมาก่อน

ที่สำคัญก็คือ อธิการบดีจะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับของประชาคมในมหาวิทยาลัย มีคุณวุฒิพอสมควร มีผลงานทางวิชาการที่สังคมยอมรับเชื่อถือ มีผลงานและประสบการณ์ในการบริหาร มีลักษณะเป็นผู้นำที่ดี คือ มีคุณธรรม โดยเฉพาะจะต้องมีคุณสมบัติตามความต้องการของแต่ละมหาวิทยาลัยเป็นหลัก

ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารมัย ได้สรุปคุณลักษณะของอธิการบดีที่ใช้เป็นเกณฑ์การพิจารณาไว้ดังนี้

1. **ด้านวิชาการ** เป็นผู้มีผลงานทางด้านวิชาการ เช่น เป็นศาสตราจารย์ มีความรู้ถึงความต้องการทางวิชาการในสาขาต่างๆ มีความคิดริเริ่ม เอาใจใส่หลักการและปรัชญาการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

2. **ด้านบริหาร** มีประสบการณ์และสัมฤทธิ์ผลในการบริหารงาน โดยเฉพาะด้านการศึกษา มีลักษณะผู้นำมีความสามารถในการวิเคราะห์ ประสานงาน แก้ปัญหาต่างๆ มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความกล้า ยุติธรรม เมตตาธรรม ตลอดจนมีความสามารถในการติดต่อกับวงการต่างๆ ก่อให้เกิดศรัทธาที่จะหาความช่วยเหลือในรูปแบบต่างๆ ได้

3. **ด้านบุคลิกภาพ** เป็นบุคคลที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสามารถในการประมวลข้อคิดเห็นเพื่อนำมาใช้

ประโยชน์ในการบริหารมหาวิทยาลัย และมีบุคลิกเป็นที่ยอมรับนับถือในสังคมมหาวิทยาลัย

4. **คุณสมบัติทั่วไป** บางมหาวิทยาลัยอาจให้ความสำคัญต่อผู้บริหารที่มาจากผู้เชี่ยวชาญหรือจากบุคคลนอกวงการอุดมศึกษา โดยระบุคุณสมบัติเหล่านี้ไว้ เช่น มีประวัติอันดีงาม ทั้งในด้านการงานและด้านส่วนตัว มีคุณธรรม เป็นตัวอย่างที่ดี สามารถสละเวลาได้เต็มที่ในการบริหารงานและงานสังคมที่จำเป็น ไม่มีความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์กับมหาวิทยาลัย ไม่เป็นผู้มีบทบาทหรือפקใฝ่ในทางการเมือง

สำหรับ การได้มาซึ่งอธิการบดีนั้น สภามหาวิทยาลัยควรกำหนดระเบียบข้อบังคับการสรรหาอธิการบดี จากการประเมินสถานการณ์และความต้องการของมหาวิทยาลัย แต่งตั้งคณะกรรมการสรรหาที่ประกอบด้วยตัวแทนจากฝ่ายต่างๆ คณะกรรมการดำเนินการสรรหาตัวบุคคลที่มีคุณสมบัติตามที่มหาวิทยาลัยกำหนด อาจประกาศสื่อมวลชนรับสมัครหรือติดต่อไปยังต่างประเทศ เพื่อทาบทามบุคคลที่เห็นว่าเหมาะสมมารับการคัดเลือก แล้วรวบรวมรายชื่อทั้งหมดมาทำการคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้เหลือประมาณ 3-5 คน จากนั้นก็มีการดำเนินกิจกรรมเพื่อพบกับกลุ่มบุคคลในมหาวิทยาลัย และทำความรู้จักกับมหาวิทยาลัยในด้านต่างๆ คณะกรรมการสรรหา นำข้อมูลและคำสัมภาษณ์ทั้งหมดมาประมวลเทียบกับเกณฑ์ที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้ แล้วลงมติเลือก 1 คน นำเสนอต่อสภามหาวิทยาลัยเพื่อตัดสินใจและแต่งตั้งอธิการบดีต่อไป

อธิการบดี
คุณบดี

คุณสมบัติ

การบริหารงานในมหาวิทยาลัยของรัฐ นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีลักษณะหลากหลาย กล่าวคือ ประการแรก อาจารย์มีเสรีภาพมาก ประการที่สอง การบริหารงานมีลักษณะเป็นของอาจารย์ โดยอาจารย์ และเพื่ออาจารย์เอง ประการที่สาม เกิดความสับสนในการบริหารงาน เนื่องจากงานต่างๆ มีการขยายตัวมากขึ้น เช่น มีคำพูดว่า เกิดธุรกิจการศึกษา หรือวิทยานิพนธ์ขึ้นมา ประการที่สี่ การได้มาซึ่งตำแหน่งบริหารมีความแตกต่างกัน เช่น การแต่งตั้ง การเลือกตั้ง และการสรรหา

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้เกิดผลดังนี้ คือ ประการแรก ขาดผู้บริหารมืออาชีพ เพราะการได้ตำแหน่งบริหารไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับการเลือกตั้ง ความพอใจ และเพื่อเป็นการสนองต่อการรักษาสถานภาพเดิมไว้ ประการที่สอง ไม่ได้คนดีมีความสามารถเข้ามาเป็นผู้บริหาร เกิดความแตกแยก การเล่นพรรคเล่นพวก ประการที่สาม บุคลากรเสียขวัญเสียกำลังใจในการทำงาน เนื่องจากระบบไม่เอื้ออำนวย และประการที่สี่ ผู้รับเลือกตั้งมุ่งสนองความต้องการของคนภายในมหาวิทยาลัย ไม่คิดแสวงหาการสนับสนุนจากภายนอก เนื่องจากได้งบประมาณจากรัฐบาลแล้ว

การได้มาซึ่งตำแหน่งผู้บริหารมหาวิทยาลัย หรือ คณะวิชาจึงควรมีข้อพิจารณา ดังนี้ ประการแรก ศึกษาและประเมินความต้องการของหน่วยงาน เพื่อทราบทิศทางของตนเองและคุณสมบัติของผู้บริหารที่ต้องการ เช่น นักธุรกิจ นักบริหารอาชีพ นักวิชาการ หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ซึ่งเราไม่ค่อยสนใจกันเรื่องนี้ ประการที่สอง ด้านคุณสมบัติของผู้บริหาร ได้แก่ การเป็นที่ยอมรับของประชาคมมหาวิทยาลัย การมีคุณวุฒิสูงพอสมควร การมีผลงานทางวิชาการจนเป็นที่ปรากฏ การมีผลงานและประสบการณ์ในการบริหาร รวมทั้งการมีลักษณะผู้นำที่ดี มีคุณธรรม และวิสัยทัศน์ ประการที่สาม มีเวลาพอสำหรับการทำงานให้หน่วยงาน และงานสังคม

ซึ่งผู้บริหารเป็นผู้แทนอยู่ ประการที่สี่ นิสิตนักศึกษาไม่ควรมีส่วนร่วมหรือมีสิทธิในการเลือกหรือเสนอชื่อผู้บริหาร เนื่องจากมีเวลาอยู่ในมหาวิทยาลัย ประสบการณ์และความเข้าใจเรื่องการบริหารมหาวิทยาลัยน้อย

เท่าที่เป็นอยู่นั้นวิธีการได้มาซึ่งตำแหน่งผู้บริหารมหาวิทยาลัยมีความหลากหลาย แต่ละรูปแบบมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน กล่าวคือ

แบบแรก การแต่งตั้ง เป็นแบบที่มหาวิทยาลัยเอกชนใช้กันทั่วไป มีข้อดีที่ทำให้ได้ผู้บริหารที่สอดคล้องกับความต้องการของเจ้าของมหาวิทยาลัย สะดวก รวดเร็ว ไม่มีปัญหาในขั้นตอนการสรรหา แต่มีข้อเสียที่การได้มาซึ่งผู้บริหารอยู่ในวงแคบ ไม่เปิดโอกาสให้คัดเลือกสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถได้อย่างกว้างขวาง

แบบที่สอง การเลือกตั้ง มหาวิทยาลัยของรัฐนิยมใช้ อาจมีแบบผสมอยู่บ้าง ข้อดีคือ เป็นประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้มีการสมัครและเลือกตั้งโดยเสรี ประชากรในมหาวิทยาลัยมีส่วนร่วมในการเลือกผู้บริหารได้อย่างทั่วถึง ข้อเสียคือ เกิดการเมืองขึ้นในมหาวิทยาลัยซึ่งไม่ใช่ลักษณะของสถาบันการศึกษา ก่อให้เกิดความขัดแย้งและแตกแยก มีการเล่นพรรคเล่นพวก มีการตอบแทนผลประโยชน์กัน การหาเสียงโจมตีกัน ทำให้เสียภาพพจน์ของมหาวิทยาลัย ผู้ตั้งใจทำงานเสียขวัญและกำลังใจ

แบบที่สาม การสรรหา มหาวิทยาลัยของรัฐแห่งหนึ่งใช้อยู่ ข้อดีคือ การประเมินสถานการณ์และความต้องการของมหาวิทยาลัย ช่วยให้สามารถสรรหาบุคคลที่มีความรู้ความสามารถได้ตรงกับแนวทางการพัฒนามหาวิทยาลัย ข้อเสียคือ ประชากรในมหาวิทยาลัยไม่มีส่วนร่วมในการเสนอชื่อผู้บริหาร

แบบที่สี่ การสรรหาอย่างกว้างขวางของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ข้อดีคือ สามารถเลือกคนดีมีความสามารถได้อย่างกว้างขวางทั่วโลก สอดคล้องกับความต้องการของมหาวิทยาลัย ข้อเสียคือ นอกจากประชากรในมหาวิทยาลัยไม่มีส่วนร่วมแล้ว ยังต้องเสียค่าใช้จ่ายและระยะเวลาอีกด้วย

การคัดเลือกผู้บริหารมหาวิทยาลัยระดับต่างๆ จึงมีหลายรูปแบบ เช่น การแต่งตั้ง การเลือกตั้ง และการสรรหา จากการศึกษาของ ดร.พันธ์ศักดิ์ พลสารมย์ การได้มาซึ่งผู้บริหารระดับต่างๆ รวมทั้งคณบดีนั้น รูปแบบที่เหมาะสมที่สุดและเกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานวิชาการมากที่สุด ควรได้มาจากวิธีการสรรหา ไม่ใช่ได้มาด้วยการเลือกตั้งเพราะจะไปเกี่ยวข้องกับเรื่องการเมืองพวกพ้อง และผลประโยชน์ตอบแทน หากได้มาด้วยการสรรหาจะทำให้ได้ผู้บริหารที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับงาน เพราะการดำเนินงานในระดับมหาวิทยาลัยและคณะวิชา ต้องยึดงานเป็นหลัก การสรรหาจะทำให้ได้ผู้บริหารที่เป็นมืออาชีพ และเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการกับองค์การที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา ผู้บริหารมหาวิทยาลัยได้มาจากการสรรหาทั้งนั้น

ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเป็นผู้ที่มีความสำคัญยิ่ง ถือเป็นตัวแทนหน่วยงาน เป็นผู้กำกับดูแลการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยระดับต่างๆ ซึ่งมีผลต่อความอยู่รอด ความเจริญก้าวหน้า และทิศทางของมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารระดับกลางในระดับคณะวิชา ที่เน้นการบริหารวิชาการ อันถือเป็นหัวใจสำคัญของอุดมศึกษา คณบดีจึงต้องเป็นผู้บริหารที่มีความพร้อมในทุกด้าน รอบรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับวิชาการ บุคลากรและการบริหาร มีความสามารถในการใช้ภาวะผู้นำกับอาจารย์และเจ้าหน้าที่ จึงต้องได้มาด้วยการคัดสรรบุคคลที่มีบุคลิกภาพ และมีความรอบรู้ในวิชาชีพของตน สามารถพัฒนาหน่วยงานให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด มีวิสัยทัศน์กว้างและยาว โลก มีความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ในการบริหารจัดการ รวมทั้งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกหน่วยงาน แต่ไม่ใช่ผู้บริหารด้วยการนำหน่วยงานมาเป็นเครื่องมือฝึกทดลองการทำงานของตัวเอง ทั้งนี้ก็เพื่อจะได้เป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอน และความก้าวหน้าในทางวิชาการ

สิ่งที่เราต้องการควบคู่กับความมีอิสระในการบริหารงาน ก็คือ การมีความรับผิดชอบและดูแลตัวเองได้ จึงต้องสรรหาผู้บริหารมืออาชีพ และได้รับการยอมรับ

จากประชาคมมหาวิทยาลัย มาเป็นผู้นำทางการศึกษานั้นเอง

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า คณบดีเป็นผู้บริหารสูงสุดในระดับคณะวิชา เป็นผู้รับผิดชอบการบริหารงานภายในคณะ ควบคุมดูแล และสั่งการในการดำเนินกิจการของคณะให้เป็นไปตามนโยบาย วัตถุประสงค์ กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับของมหาวิทยาลัย งานด้านการสอน งานกิจการนิสิตนักศึกษา งานกิจกรรมของคณะ งานงบประมาณ งานสำนักงาน การเป็นตัวแทนของคณะ รวมทั้งตอบสนองต่อความต้องการของสังคม

คณบดีจึงควรมีคุณลักษณะดังนี้ คือ ประการแรก ทางกาย ได้แก่ มีสุขภาพแข็งแรงทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ประการที่สอง ทางสังคม ได้แก่ มีการยอมรับจากสังคมทั้งภายในและภายนอกคณะวิชา มีความน่าเชื่อถือ ทางด้านวิชาการ มีภูมิหลังน่าไว้วางใจ มีมนุษยสัมพันธ์ดี ประการที่สาม ทางบุคลิกภาพ ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นแบบอย่างที่ดี มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ เชื่อมมั่นในการตัดสินใจ มีความวิริยะอุตสาหะและอดทน และประการที่สี่ ส่วนบุคคล ได้แก่ มีความรับผิดชอบในหน้าที่และการกระทำของตน มีความสามารถในการตัดสินใจแก้ปัญหา มีสติปัญญาไหวพริบ ปฏิภาณ

การสรรหาคณบดีของมหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล ควรมีหลักการและวิธีการดังนี้

1. ควรใช้วิธีการสรรหาอย่างกว้างขวาง ทั้งจากผู้ที่อยู่ในหรือภายนอกมหาวิทยาลัย ทั้งภายในประเทศหรือต่างประเทศ เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ของมหาวิทยาลัย เป็นผู้บริหารมืออาชีพ มีความเป็นผู้นำ กล้าคิด กล้าทำ และกล้าตัดสินใจ สรรหาจากผลงานที่โดดเด่น ความสามารถ และนโยบายเป็นหลัก ไม่ใช่ความมีอาวุโส หรือบารมี ดังที่ผ่านมา แต่เป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิชาการ และงานมหาวิทยาลัยพอสมควร รวมทั้งเป็นผู้รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสามารถทั้งด้านวิชาการ

และการบริหาร

2. การสรรหา มีคณะกรรมการสรรหาและกลั่นกรอง

3. คณะกรรมการสรรหา ประกอบด้วย อธิการบดี ผู้แทนจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัยที่เป็นคณบดีคณะอื่น ประธานสภาคณาจารย์ ผู้แทนจากสภามหาวิทยาลัย ประเภทอาจารย์ประจำ และผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง

4. บุคลากรที่มีส่วนร่วมในการสรรหา ได้แก่ คณาจารย์ เจ้าหน้าที่สนับสนุนวิชาการ เจ้าหน้าที่บริหาร

5. ผู้ตัดสินชี้ขาดการดำรงตำแหน่ง คือ สภามหาวิทยาลัย

6. วาระการดำรงตำแหน่ง ตามแผนพัฒนาของมหาวิทยาลัย

จากประสบการณ์ของผู้เขียน ซึ่งเป็นนักศึกษาด้านการเมือง เป็นผู้มีบทบาทสำคัญผู้หนึ่งในการต่อสู้เพื่อเปลี่ยนระบบแต่งตั้งผู้บริหารในมหาวิทยาลัยของรัฐไปเป็นระบบการเลือกตั้งอธิการบดี และคณบดีครั้งแรกของประเทศไทย กับเป็นผู้บริหารที่มาจาก การเลือกตั้ง ทำให้สามารถยืนยันผลการวิจัยเกี่ยวกับข้อดีและข้อเสียของวิธีการให้ได้มาซึ่งผู้บริหารมหาวิทยาลัยแต่ละวิธีดังกล่าวมาแล้วข้างต้นเช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม การสัมมนาเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในปี พ.ศ. 2509, 2510 และ 2513 นอกจากข้อเสนอให้มีคณะกรรมการจัดสรรเงินอุดหนุนมหาวิทยาลัย และสภาอาจารย์บริหารงานวิชาการ และงานบุคคลร่วมกับสภามหาวิทยาลัยแล้ว ยังได้เน้นเรื่องการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมขึ้นมาด้วย ซึ่งผู้เขียนเองเห็นว่าสิ่งหลังนี้มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งต่อการกำหนดนโยบาย

แผน โครงการ และการตัดสินใจที่สำคัญๆ ของคณะวิชา รวมทั้งการดำเนินกิจกรรม และการติดตามประเมินผลด้วย ทั้งนี้ โดยอาศัยมติที่ประชุมอาจารย์เป็นหลัก เช่น ใน พ.ศ. 2519 ได้มีการกำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของคณบดีในคณะวิชาหนึ่ง โดยความเห็นชอบของที่ประชุมอาจารย์ ไว้ดังนี้

นอกเหนือจากการปฏิบัติงานบริหารตามหน้าที่แล้ว คณบดีจะต้องเสนอเรื่องดังต่อไปนี้ เข้าสู่ที่ประชุมอาจารย์ เพื่อปรึกษาและขอความเห็นชอบ

1. เรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และความก้าวหน้าของคณะ เช่น การกำหนดแผนและนโยบาย ด้านการศึกษาของคณะ การปรับปรุงหลักสูตร การรักษาคุณภาพของนักศึกษา และมาตรฐานงานด้านวิชาการ การให้เกรด ทุนการศึกษาของนักศึกษา บทบาทของคณะในมหาวิทยาลัย การพิจารณารับอาจารย์ใหม่ การส่งตัวแทนและแสดงเจตจำนงของคณะ เข้าร่วมในการสรรหาอธิการบดี และรองอธิการบดี และผู้แทนคณะในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษา

2. เรื่องที่มีผลกระทบต่อตรงต่อประโยชน์และความก้าวหน้าของคณาจารย์ เช่น การจัดสรรและหาหา ซึ่งทุนการศึกษา ทุนฝึกอบรม ทุนงาน การประชุมสัมมนา การกำหนดนโยบาย โครงการและการจัดหาทุนวิจัย

3. การพิจารณาความดีความชอบของข้าราชการในคณะตั้งแต่ชั้นโทขึ้นไป

4. การมอบหมายภาระรับผิดชอบงานเพื่อประโยชน์ของคณะ

5. ในกรณีที่คณาจารย์ส่วนใหญ่เห็นสมควรให้นำเรื่องใดเรื่องหนึ่งเข้าพิจารณาในที่ประชุมอาจารย์ ให้คณบดีดำเนินการตามความประสงค์นั้น

วิ กฤษฎีชุมชน ทางเลือกใหม่ของการศึกษา

จากโครงสร้างของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ล่าสุดได้มีสำนักบริหารงานวิทยาลัยชุมชนอยู่ภายใต้การกำกับดูแล อนุสารอุดมศึกษาฉบับนี้ จึงขอเสนอสาระเกี่ยวกับวิทยาลัยชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลแก่ท่านผู้อ่านในเบื้องต้น

ทุกวันนี้คำจำกัดความของคำว่าการศึกษา ไม่ได้เป็นเพียงแค่การเรียนชั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในระยะเวลา 9 ถึง 12 ปี แต่การศึกษาและการเรียนรู้จะต้องเกิดการต่อยอดออกไปให้กลายเป็น “การศึกษาตลอดชีวิต” ที่ทุกคนควรมีความใฝ่รู้ ใฝ่หาข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่จะเข้ามาเพิ่มพูนสติปัญญาและความสามารถในการทำงานและการดำรงชีวิตในปัจจุบัน ดังที่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 8 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษานั้นให้ยึดหลักดังนี้ 1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน 2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

แต่เนื่องจากที่ผ่านมามีผลกระทบจากสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมได้ส่งผลให้ประชาชนโดยเฉพาะที่อาศัยอยู่ในชนบท กลายเป็นผู้ด้อยโอกาสในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา และขาดแคลนแหล่งความรู้แขนงต่างๆ ในชุมชนเพื่อที่จะสนองตอบวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นเพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตโดยยึดหลักการตามนโยบาย “การศึกษาสร้างชาติ สร้างคน สร้างงาน” รัฐบาลจึงกำหนดไว้ในนโยบายที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ด้านการศึกษาข้อ 4 จัดให้มี วิทยาลัยชุมชน ขึ้น โดยเฉพาะในจังหวัดที่ยังขาดแคลนสถาบันอุดมศึกษา ทั้งนี้เพราะ

1. มีผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าจำนวนมากที่ไม่สามารถเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ ด้วยสาเหตุของความไม่พร้อมในด้านต่างๆ เช่น ความยากจน ความไม่สะดวกในการเดินทาง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีประชาชนผู้ขาดโอกาสทางการศึกษาอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งผู้ที่สำเร็จมัธยมศึกษาตอนต้นและผู้ที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นแรงงานส่วนใหญ่ของประเทศ และยังถูกจัดให้เป็นแรงงานที่ขาดทักษะในการทำงาน ดังนั้นวิทยาลัยชุมชนจึงเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาอีกระบบหนึ่งที่เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาชั้นต่ำกว่าปริญญา ที่ช่วยแบ่งเบาภาระของสถาบันอุดมศึกษาในการรับเข้าเรียนปี 1 และปี 2 ให้มาเรียนในหลักสูตรอนุปริญญาเพื่อศึกษาต่อใน 2 ปีหลังของสถาบันอุดมศึกษาหรือเพื่อไปประกอบอาชีพได้ ตลอดจนผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับต่างๆ หรือประกอบอาชีพแล้วแต่ยังต้องการเรียนรู้เพิ่มเติมหรือเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เพื่อเพิ่มทักษะอาชีพ ทักษะชีวิต รวมถึงการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตที่สามารถเชื่อมโยงกับการศึกษาทุกระดับ และช่วยเติมเต็มส่วนการศึกษาที่ขาดไปให้สมบูรณ์ขึ้น

2. ตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นและสนับสนุนนโยบายรัฐบาลที่มุ่งสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนท้องถิ่นตามโครงการพัฒนาชนบทต่างๆ เช่น โครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ โครงการกองทุนหมู่บ้าน

เป็นต้น ซึ่งวิทยาลัยชุมชนจะเปิดสอนหลักสูตรหลากหลายที่เป็นความจำเป็นในการพัฒนาท้องถิ่นและท้องถิ่นจะเป็นผู้กำหนดและมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการเรียนการสอนโดยใช้ผู้มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่น

3. พัฒนาทักษะความรู้ด้านอาชีพของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการประกอบอาชีพอิสระ หรือการประกอบอาชีพในสถานประกอบการ โดยวิทยาลัยชุมชนจะทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา พัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการพัฒนาและการผลิตบุคลากร ซึ่งอาจจะดำเนินการเองหรือดำเนินการร่วมกับสถานประกอบการต่างๆ ในท้องถิ่น

4. รัฐบาลมีนโยบายมุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษาสู่ท้องถิ่น และให้นำทรัพยากรที่มีอยู่หลากหลายในแต่ละพื้นที่ และอยู่ต่างสังกัดมาดำเนินการจัดการศึกษาวิทยาลัยชุมชน โดยให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบ คณะกรรมการ เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อประชาชนท้องถิ่นในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพ

5. ตามหลักการแห่ง พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้การศึกษาระดับอุดมศึกษามี 2 ระดับ คือ ระดับปริญญาและระดับต่ำกว่าปริญญา (มาตรา 16 วรรค 3) โดยให้จัดในมหาวิทยาลัย วิทยาลัย สถาบัน หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ทั้งนี้ให้เป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาและกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา กับสถานประกอบการ ซึ่งต้องเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (มาตรา 20)

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งวิทยาลัยชุมชนนั้นก็เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาประจำท้องถิ่น จัดการศึกษา และฝึกอบรมในหลักสูตรและสาขาวิชาที่สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเป็นสำคัญ โดยมีแนวคิดและภารกิจที่ว่าวิทยาลัยชุมชนจะเป็นสถาบันการศึกษาที่จัดการศึกษา 2 ปีแรกของระดับอุดมศึกษา มีการจัดการศึกษาและฝึกอบรมในหลักสูตรเพื่อพัฒนาอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตในรูปแบบที่เปิดกว้างหลากหลาย สามารถปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความยืดหยุ่นทั้งด้านการเข้าเรียน ตารางเรียน สถานที่เรียน วิธีการเรียนการสอน และการสำเร็จการศึกษา อีกทั้งยังต้องสร้างพันธมิตรกับธุรกิจเอกชน องค์กรของรัฐและชุมชน เพื่อมุ่งเน้นคุณภาพและทำให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน นอกจากนี้ชุมชนยังต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมประเทศ

การจัดการเรียนการสอน

วิทยาลัยชุมชนมีการจัดการศึกษาและฝึกอบรม แบ่งได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. **จัดการศึกษาหลักสูตรอนุปริญญา** หรือ 2 ปีแรกของระดับอุดมศึกษาทั้งสายวิชาการและวิชาชีพ เพื่อถ่ายโอนไปศึกษาต่อในระดับปริญญาหรือเพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งปัจจุบันมีสาขาวิชาที่เปิดสอนอยู่ 6 สาขา ได้แก่

- 1) การศึกษา
- 2) สังคมศาสตร์
- 3) บริหารธุรกิจและการจัดการ
- 4) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
- 5) เกษตรศาสตร์
- 6) เทคโนโลยีอุตสาหกรรม

โดยประกอบด้วย 13 หลักสูตรคือ การปกครองท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน การศึกษาปฐมวัย อุตสาหกรรมท่องเที่ยว การบัญชี การจัดการทั่วไป พาณิชยอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ธุรกิจ เทคโนโลยีรถยนต์ เทคโนโลยีอุตสาหกรรม เทคโนโลยีการผลิตปศุสัตว์ และเทคโนโลยีไฟฟ้ากำลัง

2. จัดการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) และประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เน้น

ความรู้และทักษะเพื่อการประกอบอาชีพ

3. จัดหลักสูตรระยะสั้น เพื่อพัฒนาอาชีพ และพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยหลักสูตรเพื่อพัฒนาอาชีพนั้นมุ่งเน้น

ให้ผู้เรียนประกอบอาชีพได้จริงอย่างน้อย 1 อาชีพ ซึ่งจะต้องสอนครบวงจรทั้งการตลาด เทคโนโลยีและการจัดการ สำหรับหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต จะต้องเปิดสอนให้หลากหลายตามความต้องการของผู้เรียน โดยหลักสูตรทั้ง 2 ประเภท จะสามารถเก็บหน่วยการเรียนรู้ไว้สำหรับเทียบโอนเข้าสู่ระบบการศึกษาปกติได้

4. จัดสอนซ่อมเสริม เพื่อเสริมความรู้จากการศึกษาในระบบปกติ

สำหรับค่าใช้จ่ายในการศึกษาของวิทยาลัยชุมชนนี้ สำหรับหลักสูตรอนุปริญญา ที่หากลงทะเบียนเรียน ภาคเรียนละไม่เกิน 21 หน่วยกิตแล้ว จะมีค่าใช้จ่ายประมาณ 1,000 บาทต่อภาคการศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ภาคเรียนละประมาณ 400-500 บาท (ยังไม่รวมค่าหน่วยกิต) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ภาคเรียนละประมาณ 200 บาท (ยังไม่รวมค่าหน่วยกิต) และหลักสูตรระยะสั้น ที่มีค่าสมัครเข้าเรียน 10 บาท และค่าบำรุงการศึกษา ชั่วโมงละไม่เกิน 5 บาท

ในด้านของผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการจัดการศึกษาวิทยาลัยชุมชนนั้นจึงเปิดกว้างสำหรับบุคคลทั่วไป ที่สนใจและไม่จำกัดความรู้หรือวุฒิการศึกษาแต่อย่างใด เพื่อเป็นการสนองตอบนโยบายการศึกษาตลอดชีวิตซึ่งปรารถนาให้ทุกคนมีความใฝ่รู้ตลอดเวลา ซึ่งกลุ่มผู้เรียนนั้นสามารถจำแนกลักษณะทั่วไปได้ดังนี้

1. ผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า
2. ผู้อยู่ในวัยแรงงานที่พลาดโอกาสในการศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา
3. ผู้ไม่รู้หนังสือ หรือ ผู้ที่ไม่สำเร็จการศึกษาระดับต่างๆ หรือ ผู้ที่ออกกลางคัน
4. ผู้สำเร็จการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
5. ผู้ทำงานหรือเกษียณงานแล้ว
6. ผู้ที่ทำงานและต้องการเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์
7. ผู้เรียนในระบบการศึกษาปกติที่ต้องการพัฒนาความสามารถบางวิชา

ความเชื่อมโยงกับโครงการอื่น

ในด้านของการดำเนินงานนั้น ด้วยเหตุที่วิทยาลัยชุมชนถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อรองรับชุมชนและประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจที่ล้มเหลว ประชาชนเกิดการว่างงานต้องหวนกลับสู่ท้องถิ่น ในขณะที่เดียวกันภาระการเงินการคลังของประเทศก็เกิดปัญหาดุลภาวะชำระเงิน ดังนั้นวิทยาลัยชุมชนจึงต้องดำเนินงานในลักษณะการประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกับโครงการอื่น ซึ่งจะก่อให้เกิดการประหยัดงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ อาคารสถานที่ และบุคลากร อันจะก่อให้เกิดความต่อเนื่องเชื่อมโยงและลดความซ้ำซ้อน โดยในขณะนี้ก็มีโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้แก่

● **โครงการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน** ซึ่งถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ และเป็นศูนย์รวมของสื่อประเภทต่างๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อบุคคล และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งเป็นเวทีชาวบ้านให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชุมชน นอกจากนั้นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนยังเป็นสถานที่จัดการเรียนการสอนทั้งในรูปแบบนอกระบบโรงเรียนและรูปแบบอัยาศัย

● **โครงการทางไกลดาวเทียม** ในฐานะที่เป็นช่องทางการสื่อสารและแหล่งความรู้ทางการศึกษาที่มีวิทยาการ ความก้าวหน้าและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้ไม่มีวันหยุดนิ่ง เพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพในการเรียนรู้

- **โครงการกองทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ** ซึ่งมีการดำเนินงานเชื่อมโยงในลักษณะของแหล่งเงินทุนที่ให้ผู้เรียนกู้ยืมเพื่อประกอบอาชีพ หลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว
- **โครงการเทียบโอนความรู้** เพื่อรองรับการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการทำงานที่เป็นประสบการณ์ตรง ตลอดจนการศึกษาอบรมเฉพาะเรื่องในระยะสั้นๆ เช่น การฝึกอาชีพระยะสั้น การอบรมการทำบัญชีเบื้องต้นของกลุ่มเยาวชน กลุ่มเกษตรกรต่างๆ โดยสามารถนำผลการเรียนรู้มาขอประเมินเพื่อเทียบโอนเข้าสู่หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ ได้
- **โครงการส่งเสริมอาชีพ 9+1 หรือ 12+1 อาชีพ** เป็นการศึกษาวิชาชีพ ในลักษณะต่อยอดอีก 1 สาขาอาชีพจากการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี หรือการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี โดยเน้นด้านทักษะอาชีพเพื่อให้ผู้เรียนไปประกอบอาชีพต่อไป
- **โครงการตามนโยบายรัฐบาล** ที่ดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนและตอบสนองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น เช่น โครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ โครงการกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น

ปัจจุบันได้มีการก่อตั้งวิทยาลัยชุมชนขึ้นใน 10 จังหวัด เพื่อเป็นการวางรากฐานการดำเนินงานที่มั่นคงก่อนขยายเพิ่มขึ้นในพื้นที่ชายแดนที่ขาดแคลน สถาบันอุดมศึกษาหรือสถานศึกษาระดับสูงน้อย ได้แก่ แม่ฮ่องสอน พิจิตร ตาก หนองบัวลำภู บุรีรัมย์ มุกดาหาร สระแก้ว อุทัยธานี ระนอง และนราธิวาส โดยรับนักศึกษาประเภทหลักสูตร 2 ปีแรกของระดับอุดมศึกษา จังหวัดละ 100 คนต่อปี และหลักสูตรเพื่อพัฒนาอาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิต จังหวัดละ 1,000 คน

การศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงห้องเรียนและการเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การอ่านหนังสือ แต่การศึกษาที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบันนี้ก็คือการศึกษาตลอดชีวิต ที่ทุกสิ่งทุกอย่างรอบตัวเราคือแหล่งเรียนรู้ ดังนั้นหากวิทยาลัยชุมชนสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเสริมแหล่งการเรียนรู้ของการศึกษาตลอดชีวิตได้แล้ว ทางเลือกใหม่ของการศึกษาก็คงจะให้ประโยชน์สมกับความตั้งใจของทุกคน

ที่มา : สำนักงานปฏิรูปการศึกษา

ประมวลภาพภารกิจผู้บริหาร

เยือนเกาะกง

ศาสตราจารย์ ร.ต.อ.วรเดช จันทรศร ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย พร้อมด้วยศาสตราจารย์ ดร.สุชาติ อุปลัมภ์ อธิการบดีมหาวิทยาลัยบูรพา นายสมบุญ งามลักษณ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดตราด ศาสตราจารย์ น.พ.ศรชัย หล่ออารีย์สุวรรณ ผู้อำนวยการศูนย์ SEAMEO TROPMED และคณะผู้บริหารทบวงมหาวิทยาลัย เดินทางไปประชุมร่วมกับนายยุทธ ภูทอง ผู้ว่าราชการจังหวัดเกาะกง และคณะผู้บริหารจังหวัดเกาะกง เพื่อหารือร่วมกันถึงแนวทางการสร้างเสริมความร่วมมือทางวิชาการระหว่างทบวงมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพาและจังหวัดเกาะกง ภายใต้โครงการความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระหว่างไทยและกัมพูชา ณ ศาลากลางจังหวัดเกาะกง ราชอาณาจักรกัมพูชา

ประกวดบทความ

ศาสตราจารย์ ร.ต.อ.วรเดช จันทรศร ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ประธานมอบรางวัลแก่ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกจากคณะกรรมการตัดสินการประกวดเขียนบทความ เรื่อง “ความคาดหวังและข้อเสนอแนะของนิสิตนักศึกษาต่อการเป็นมหาวิทยาลัย/สถาบันในกำกับของรัฐหรือนอกระบบราชการ” เพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องความเปลี่ยนแปลงหรือสิ่งใหม่ที่ต้องการให้ทบวงมหาวิทยาลัยได้รับทราบความต้องการ ณ ทบวงมหาวิทยาลัย

พัฒนาบัณฑิตศึกษา

ศาสตราจารย์ ร.ต.อ.วรเดช จันทรศร ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ให้ รศ.ชัยยุทธ ชันทรปราบ ผู้อำนวยการโครงการพัฒนาบัณฑิตศึกษาและวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ภายใต้โครงการเงินกู้ ADB ได้นำ ADB Review Mission Team ซึ่งนำโดย Mr.Yasushi Hiroato และคณะเข้าพบเพื่อหารือเรื่องการดำเนินโครงการพัฒนาบัณฑิตศึกษา ณ ห้องประชุมบริหาร ทบวงมหาวิทยาลัย

จัดทำงบประมาณปี 2547

นายสุชาติ เมืองแก้ว รองปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นประธานในพิธีเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง "การเตรียมความพร้อมในการจัดทำค่าของงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 ของข้าราชการสำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย" ณ โรงแรมเอเชีย

สรุปผลโครงการเรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน

พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี พร้อมด้วย ศาสตราจารย์ ร.ต.อ.วรเดช จันทรศร ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย เยี่ยมชมงานนิทรรศการแสดงผลงานของนิสิตนักศึกษาในโครงการ “เรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน” ปี 2545 ณ สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ยิมเนเซียม 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

***** ....ติดตามข่าวสารด้านการอุดมศึกษาได้จาก.... *****

- อนุสารอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย**

➔

เอกสารเผยแพร่รายเดือน นำเสนอข้อมูลและความก้าวหน้าของการอุดมศึกษาไทย
- จดหมายข่าวรายสัปดาห์ ทบวงมหาวิทยาลัย**

➔

นำเสนอข่าวสาร ความเคลื่อนไหวในแวดวงอุดมศึกษา
- www.mua.go.th**

➔

เว็บไซต์ทบวงมหาวิทยาลัย บริการข้อมูลข่าวสารด้านการอุดมศึกษา และเผยแพร่ภารกิจ/กิจกรรมของทบวงมหาวิทยาลัยแก่ประชาชนทั่วไป

อนุสารอุดมศึกษา จัดทำโดย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักปลัดทบวงมหาวิทยาลัย
 328 ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวี กทม. 10401
 โทรศัพท์ 02-2458323, 02-2461111 ต่อ 611 โทรสาร 02-2458323, 02-2458636
 E-mail : pr_mua@hotmail.com